

Registracija, ocenjevanje in avtorizacija kemikalij (REACH) na delovnem mestu

Izboljšave, ki jih delavcem prinaša
evropska politika o kemičnih sredstvih

Tony Musu
Raziskovalec TUTB

Vsebina

Predgovor	3
Uvod	4
Povzetek	5
1. Kemikalije: dve plati zgodbe	6
2. Zakaj je potrebna reforma sedanje zakonodaje o kemikalijah?	11
3. Vsebina predloga REACH	12
4. Kako bo REACH spremenil obstoječo zakonodajo	14
5. Kako lahko delavci izkoristijo ugodnosti, ki jih prinaša REACH	19
6. Kakšno je sedanje stanje reforme REACH?	24
7. Sklepi	27
Evropski sindikati pozivajo k bolj ambiciozni evropski politiki na področju kemikalij	29

Predgovor

Kandidatura Slovenije za članstvo v Evropski uniji v letu 1998 je usodno povežala slovenski pravni sistem z evropskim tudi na področju varovanja zdravlja delavcev in življenjskega okolja. Zgodovinskega 1. maja 2004 je Slovenija postala članica Evropske unije in prevzela svoj delež odgovornosti za oblikovanje in izvajanje njenega pravnega reda na področju varnosti in zdravlja pri delu. Kompromisi, ki so se pri njegovem oblikovanju sklepali med interesi tistih gospodarstvenikov, ki se želijo izogniti novim stroškom in omejitvam, ter interesom delavcev in prebivalstva za zdravje in varnost, so pogosto zmanjšali njegovo učinkovitost. Gospodarstveniki prepričujejo politike, da vsako novo pravilo, ki dviga raven zaščite, zmanjšuje dobiček in tekmovalnost evropskih podjetij. Molči pa se o stroških poklicnih boleznih in umiranju zaradi izpostavljenosti nevarnim delovnim razmeram na delovnem mestu. Slovenija tudi po tej plati v marsičem sodi v Evropsko unijo.

Leti 2005 in 2006 bosta odločilni. Evropski organi in institucije bodo odločali o argumentih za sprejem in proti sprejemu tako imenovane REACH zakonodajne evropske reforme o kemikalijah. Kot poudarja tudi Urad RS za kemikalije, je sistem REACH eden od najobsežnejših in najkompleksnejših zakonodajnih projektov Evropske unije v zadnjih nekaj letih, na področju kemikalij in kemijske varnosti pa njen najpomembnejši nasploh. REACH uvaja nov pristop k sistemu nadzora nad proizvodnjo, prometom in uporabo kemikalij in proizvodov, ki vsebujejo nevarne snovi. Nastal je na podlagi izkušenj in pomanjkljivosti dosedanjih procesov na področju kemikalij in kot tak združuje in nadomešča blizu 40 sedaj veljavnih direktiv, uredb in drugih predpisov. Ali bo REACH uzakonjen takšen, kot se snuje, pa ostaja odprto vprašanje.

Tony Musu je za Evropski sindikalni tehnični urad pri Evropski sindikalni konfederaciji napisal knjigo, v kateri analizira vse podatke in argumente za sprejem in proti sprejemu REACH zakonodaje. Zanima ga predvsem, kaj REACH prinaša delavcem.

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je to odlično knjigo Tonyja Musuja prevedla, da bi slovenskim delavcem in sindikatom pravočasno predstavila zgodovinski pomen in priložnost, ki jo prinaša zakonodaja REACH. Tudi od nas in naših izvoljenih predstavnikov v vladi in evropskem parlamentu bo odvisno, ali bo Evropska unija obvladala trg kemikalij in pomemben vzrok poklicne nege obolevanja. Vsakdo med nami nosi svoj delež odgovornosti.

Lučka Böhm,
izvršna sekretarka ZSSS

Uvod

Sindikalni tehnični urad se bo v tej brošuri posvetil ugodnostim, ki jih prinaša zakonodajna reforma REACH, za zdravje in varnost milijonov evropskih delavcev, vsak dan izpostavljenih kemikalijam na delovnem mestu.

Da bi bolje razumeli, zakaj je reforma REACH resnična priložnost za zmanjšanje števila poklicnih bolezni, povezanih z izpostavljenostjo nevarnim snovem, ta publikacija začneja s preiskavo razlogov o potrebnosti te reforme; nato opisuje vsebino reforme REACH in spremembe, ki jih bo prinesla za obstoječo zakonodajo. Sklene z razlago stanja v zakonodajnem procesu, ki poteka v Evropskem parlamentu in Svetu in ki naj bi privedel v sprejetje Uredbe REACH.

Razprava o REACH je bila precej vroča vse od sprejetja začetnega osnutka v Beli knjigi o prihodnosti evropske politike na področju kemikalij leta 2001. Čeprav – kot je razvidno iz nekaterih mednarodnih aktov (npr. srečanje na vrhu v Johannesburgu) – obstaja širok konsenz o potrebi po boljšem nadzoru nad varnostjo kemičnih snovi, ki krožijo na evropskih in mednarodnih trgih, nekatera podjetja, ki jih posnemajo določene vlade, vztrajajo, da bo uveljavitev nove zakonodaje precej povečala stroške kemičnih proizvodov v Evropi; posledica bo umik velikega števila snovi s trga Skupnosti in množična izguba delovnih mest v zadevnih sektorjih.

Nasprotno pa mi na podlagi nacionalnih izkušenj menimo, da lahko zakonodajne spremembe za zaščito okolja in zdravja spodbudijo tehnološke inovacije, ki so ključni element konkurenčnosti, in da je REACH skupni sistem več kot 25 držav za zmanjšanje in upravljanje tveganj, povezanih s kemičnimi snovmi in pripravki na trgu.

Namen te brošure je obogatiti razpravo o REACH, da bi tako zagotovili prepričljiv dokaz o nujnosti takšne reforme. Evropska konfederacija sindikatov bo 11. in 12. marca 2005 pripravila konferenco, na kateri nameravajo sindikati konstruktivno prispevati k procesu oblikovanja te reforme.

Marc Sapir,

direktor Evropskega sindikalnega tehničnega urada (TUTB)

December 2004

Povzetek

Kemikalije so sestavni del našega vsakdana. Prisotne so v večini izdelkov široke porabe in brez dvoma prinašajo veliko koristi, brez katerih naša razvita družba ne zmore. Žal je treba tudi priznati, da veliko kemikalij problematičnih za zdravje in okolje. Tudi zaradi pomanjkljivosti obstoječe evropske zakonodaje se lahko številne kemične snovi prodajajo na trgu, čeprav ne poznamo natančno vseh njihovih učinkov na zdravje ljudi in okolje.

Predlagana reforma evropske zakonodaje o trgovini s kemičnimi snovmi, poznana kot REACH (**R**egistration, **E**valuation and **A**uthorisation of **C**hemicals), naj bi se spopadla s tem problemom, tako da bi poskušala uresničiti dva cilja: zagotovitev visoke ravni zaščite okolja in zdravja ljudi in povečanje konkurenčnosti evropske kemične industrije.

Evropski delavci bodo imeli od te reforme velike koristi, saj zaradi proizvodnje in uporabe kemikalij na delovnem mestu plačujejo visok davek. Pravzaprav je približno ena od treh poklicnih bolezni, ki se vsako leto priznajo v Evropi, posledica izpostavljenosti nevarnim kemikalijam.

Vzporedno z evropsko zakonodajo o trgovini s kemikalijami obstaja tudi zakonodaja za zaščito zdravja in varnosti delavcev pred tveganji, povezanimi z izpostavljenostjo kemikalijam pri delu. Vendar pa njeno izvajanje ostaja problematično in večinoma se komaj ali le delno uveljavlja, posebej v malih in srednje velikih podjetjih.

Eden glavnih razlogov za takšno stanje je nedvomno pomanjkanje podatkov o resničnih lastnostih in varnosti kemičnih snovi. Brez teh podatkov ni mogoče izvesti ustrezne ocene tveganja ali uvesti ukrepov za nadzor in preprečevanje, ki jih določa zakonodaja o zaščiti delavcev.

Reforma REACH bo tako bistveno povečala učinkovitost obstoječe zakonodaje o zaščiti delavcev, izpostavljenih nevarnim snovem, v različnih industrijskih panogah in pomagala v boju proti tveganju poklicnih bolezni:

- z zagotovitvijo manjkajočih podatkov o lastnostih kemičnih snovi in načinih zmanjšanja tveganja med njihovo uporabo;
- z izboljšanjem sporočanja teh podatkov vzdolž celotne proizvodne verige;
- s spodbujanjem zamenjave najbolj nevarnih snovi z manj nevarnimi prek postopkov izdajanja dovoljenj in omejevanja.

Evropska komisija je oktobra 2003 sprejela predlog Uredbe REACH, ki jo sedaj v postopku soodločanja preučujeta Evropski parlament in Svet. Uredba REACH naj bi v državah EU 25 začela veljati enkrat v letu 2007.

1. Kemikalije: dve plati zgodbe

Velik prispevek h gospodarstvu

Proizvodnja kemičnih snovi se je v svetu z milijona ton leta 1930 povečala na več kot 400 milijonov ton danes. Na trgu Skupnosti obstaja več kot 100.000 različnih snovi, 30.000 jih je bilo danih na trg v količini nad 1 tona na leto¹. Kemična industrija Evropske unije, ki pokriva približno tretjino celotne mednarodne proizvodnje, je največja kemična industrija na svetu. Njen promet v EU 25 je bil leta 2003 ocenjen na 556 milijard evrov². Prav tako je to tretja največja evropska predelovalna industrija, ki neposredno zaposluje 1,7 milijona ljudi, posredno pa več milijonov. Velika večina kemičnih podjetij v Evropi (96 odstotkov) je malih in srednje velikih podjetij, vendar pa več kot 70 odstotkov celotne proizvodnje ustvari nekaj vplivnih multinacionalnih družb.

Čeprav ne zanikamo, da kemikalije prinašajo koristi, brez katerih naša razvita družba ne bi zmogla (npr. za proizvodnjo hrane, predelavo zdravil, za tekstilno industrijo itd.), in da prav tako prispevajo k ekonomski blaginji v smislu trgovine in delovnih mest, obstaja druga plat zgodbe, ki ji je treba resno posvetiti pozornost.

Delavci, izpostavljeni kemikalijam

Milijoni delavcev po Evropi so vsak dan izpostavljeni kemičnim snovem, ne samo v sektorjih za proizvodnjo teh snovi (kemična industrija), ampak tudi v sektorjih, kjer se te snovi uporabljajo: gradbeništvo, lesna industrija, avtomobilski sektor, tekstilna industrija, kmetijstvo, opravljanje storitev v okoljskih in zdravstvenih sektorjih, sektor računalništva itd.

Medtem ko je veliko kemičnih proizvodov, ki se uporabljajo na delovnem mestu, popolnoma neškodljivih, imajo drugi lahko škodljive posledice za zdravje delavcev. Priznanih je bilo nekaj sto različnih kemikalij, ki naj bi povzročale poznane poklicne kožne bolezni ali bolezni dihal³. V okviru sistemov za priznavanje poklicnih bolezni je bila večina teh kemikalij definirana glede na njihovo uporabo v industriji (barva, lak, kozmetika, izolacija itd.) in ne glede na njihovo kemično sestavo. Zdravstveni problemi, ki jih te kemikalije povzročajo, izhajajo iz njihovih resnično nevarnih lastnosti in iz stopnje izpostavljenosti delavcev tem proizvodom ter odražajo način, na katerega so ti proizvodi uporabljeni na delovnem mestu in v različnih industrijskih panogah. Vseeno pa se na delovnih mestih še vedno uporablja veliko kemikalij, čeprav ne vemo natančno (ali to zremo prepozno), kakšne učinke imajo lahko na zdravje delavcev, ki

¹ Vse letne količine proizvodnje ali uvoza v besedilu se nanašajo na enega proizvajalca ali uvoznika.

² *Facts and Figures, The European chemical industry in a worldwide perspective*, Cefic, junij 2004. Glej: www.cefic.org/factsandfigures.

³ *Work and Health in the EU, a statistical portrait. Data 1994-2002*, Luksemburg, Eurostat, 2004. Glej: <http://europa.eu.int/comm/eurostat/Publications>.

so jim izpostavljeni. Primer glikol etrov – raztopil, ki se široko uporabljajo pri vrsti industrijskih procesov in ki so jim izpostavljeni milijoni delavcev – nedvomno jasno ponazarja to stanje (glej okvir na strani 8).

Na podlagi Eurostatove študije EODS z referenčnim letom 2001 lahko ocenimo, da je med 18 in 30 odstotkov poklicnih bolezni, priznanih v Evropi, povezanih z izpostavljenostjo kemičnim proizvodom (glej okvir).

Glikol etri: azbestu podobna nevarnost za zdravje?

Glikol etri so družina raztopil in so sestavljeni iz več kot 80 derivatov. Poznamo jih že od leta 1930, vendar pa se je njihova uporaba izrazito povečala po letu 1960. Povečano industrijsko uporabo glikol etrov lahko pripišemo njihovi toplotnosti v vodi in organskih raztopinah, kar naredi snovi, ki se drugače ne bi mogle mešati, medsebojno topljive. Glikol etri so prisotni v vseh tako imenovanih proizvodih »na vodni osnovi«.

Čeprav so tem raztopinam izpostavljeni zlasti zaposleni v nekaterih industrijskih panogah (proizvodnja tiskanih vezij, proizvodnja barv in lakov, avtomobilarstvo, letalska industrija, gradbeništvo in sitotisk itd.), so prisotne tudi v mnogih izdelkih za široko porabo (lepila, črnila, kozmetika, čistilna sredstva itd.).

Toksičnost glikol etrov je različna. Tisti, ki sodijo v vrsto P (derivati propilen glikola), večinoma veljajo za neškodljive, medtem ko so lahko tisti vrste E (derivati etilen glikola) zelo strupeni: so rakotvorni, povzročajo neplodnost in okvare pri rojstvu. Prvo opozorilo je izdala država Kalifornija leta 1982. Švedska je prepovedala določene glikol etre leta 1990. Od leta 1993 je Evropska unija ducat derivatov te družine opredelila kot strupene za reprodukcijo in prepovedala javno prodajo štirih od njih. Njihova industrijska uporaba pa je še vedno dovoljena, a morajo imeti oznako »lahko škoduje plodnosti« in »možnost tveganja poškodbe nerojenega otroka«.

V zdravniškem poročilu, objavljenem septembra 2003, so francoska sodišča prvič priznala »ne-

posredno in nedvomno« odgovornost glikol etrov za neplodnost zaposlenega, nekaj let izpostavljenega tem raztopinam. Teh tožb je v Evropi še vedno malo in so zelo redke, vendar pa trenutno v Združenih državah poteka več kot 200 podobnih primerov. Ker imajo motnje, povezane z glikol etri, zapoznele učinke in ker se izvaja vedno več študij o povezavi med poklicno izpostavljenostjo tem snovem in nastopom določene bolezni, je zelo verjetno, da bo tovrstnih pritožb v naslednjih letih več.

Evropski trg na področju glikol etrov dosega okoli 400.000 ton na leto, svetovno povpraševanje pa se povečuje za več kot 5 odstotkov na leto. Samo v Franciji naj bi bilo skoraj milijon delavcev izpostavljenih glikol etrom (vrste P in E). EGBE (etilen glikol n-butil eter) se na primer še vedno precej uporablja v industriji in v glavnih potrošniških proizvodih, čeprav je bil opredeljen kot rakotvoren za miši.

Primer glikol etrov jasno kaže pomanjkljivosti sedanje zakonodaje, ki dovoljuje, da se kemikalije, katerih nevarnost je neznana ali se jo je predolgo podcenjevalo (kot pri azbestu), še vedno na široko uporablja na delovnem mestu in v glavnih izdelkih za široko porabo.

Sistem REACH bi moral izboljšati ta položaj z zagotavljanjem dodatnih podatkov in s spodbujanjem zamenjave najbolj nevarnih derivatov vrste E z derivati vrste P, ki so varnejši in enako učinkoviti.

Kemična tveganja: glavni razlog za umrljivost med evropskimi delavci

Izpostavljenost nevarnim snovem povzroča tudi veliko smrti. Glede na raziskavo, ki jo je leta 1998 izvedel Finski inštitut za zdravje in varnost pri delu, je približno 32 milijonov delavcev znotraj Evropske unije – ali skoraj četrtina aktivnega prebivalstva – na delovnih mestih izpostavljenih rakotvornim snovem v

količinah, ki veljajo za nevarne⁴, vsako leto pa med 35.000 in 45.000 ljudi umre zaradi raka, ki je posledica delovnih razmer⁵.

Kemična tveganja so danes v državah Evropske unije glavni vzrok umrljivosti, povezane z delovnimi razmerami, in občutno večji vzrok kot nezgode pri delu.

⁴ Occupational exposure to carcinogens in the EU 1990-1993, Carex, mednarodna zbirka podatkov o poklicni izpostavljenosti rakotvornim snovem.

⁵ KOSOVINAS et al., Estimation of the burden of occupational cancer in Europe - študija, ki jo je financirala Evropa proti raku (dogovor SOC 96-200742 05FO2), 1998.

⁶ Survey on under-reporting of occupational diseases in Europe, Eurogip, december 2002.

Nezadostno poročanje o poklicnih boleznih

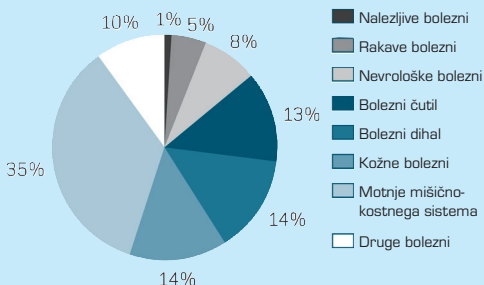
Treba je tudi spomniti, da ustrezni zavarovalniški organi po vsej Evropi številnih motenj, povezanih z delom, ne evidentirajo kot takih. To lahko razložimo z dejstvom, da žrtve niso obveščene o prisotnosti nevarnih snovi na delovnem mestu in njihovih potencialnih učinkih ter zato ne morejo poročati o njih⁶. Razsežnost problema postane očitna, če primerjamo število primerov poklicnih kožnih bolezni in dihalnih motenj, ki so jih priznali ustrezni organi, s številom primerov, o katerih so poročali delavci, ko so izpolnjevali elektronski vprašalnik (tabela 2, stran 10).

Glede na najnovejše Eurostatove podatke 200.000 Evropejcev meni, da so v zadnjih 12 mesecih trpeli zaradi kožnih bolezni, povezanih z delom, 600.000 pa, da so trpeli zaradi boleznih dihal, povezanih z delom, medtem ko je število primerov, ki so jih priznali zavarovalni organi, 25- oziroma 60-krat ni-

Poklicne bolezni, priznane v Evropi leta 2001

Postopki priznavanja in sistemi socialne varnosti se na področju poklicnih bolezni med državami članicami razlikujejo. Eurostat je v okviru projekta EODS (Evropske statistike poklicnih bolezni) zbral vrsto evropskih statistik o priznanih primerih poklicnih bolezni za referenčno leto 2001. Pri tem projektu je zanimivo, da daje prvič na voljo usklajene, primerljive in zanesljive podatke o primerih poklicnih bolezni, priznanih v 12 državah članicah (Belgija, Danska, Španija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Avstrija, Portugalska, Finska, Švedska in Združeno kraljestvo). Leta 2001 je bilo priznanih 31.945 novih primerov vseh bolezni, ki jih pokrivajo vsi nacionalni sistemi. S prenosom teh števil na delež aktivnega prebivalstva se lahko število primerov v EU 15 oceni na 52.884. Stopnja pojavnosti na 100.000 zaposlenih je višja med moškimi [48] kot ženskami [22].

Tri najbolj pogoste poklicne bolezni so kostno-mišična obolenja (35 odstotkov), kožne bolezni (14 odstotkov) in bolezni dihal (14 odstotkov). Naslednje so bolezni čutil, pri čemer prevladujejo s hrupom povzročena izguba sluha (13 odstotkov), nevrološke bolezni (8 odstotkov), rakave bolezni (5 odstotkov), nalezljive bolezni (1 odstotek)

in druge bolezni (10 odstotkov).

Iz študije EODS tudi zvemo, da je do 90 odstotkov rakavih bolezni, za katere je bilo priznано, da so povezane z delom, posledica izpostavljenosti nevarnim kemikalijam. Glavna kemikalija je azbest (86 odstotkov), vendar pa so vključene tudi druge kemične snovi (4 odstotke), kot so aromatski amini, krom, ogljikovodiki, barvila itd.

Podobno smo na podlagi podatkov študije EODS za druge kategorije priznanih poklicnih bolezni, z možno povezavo s kemikalijami, ocenili delež teh bolezni, ki bi lahko bil resnično povezan z izpostavljenostjo kemičnim snovem. Pri motnjah živčnega sistema imamo opravka s toksičnimi encefalopatijami (2 odstotka), ki jih večinoma po-

žje. Zato je dejansko število primerov poklicnih bolezni v Evropi, povezanih z izpostavljenostjo nevarnim kemičnim sredstvom, nedvomno podcenjeno.

Zelo zaskrbljujoč položaj za potrošnike in okolje

⁷ *Children's health and environment: a review of evidence*, WHO/EGP 2002.

⁸ *Strategy for a future Chemicals Policy*, Bela knjiga, KOM(2001) 88končna verzija, Evropska komisija, 27. februar 2001.

⁹ NORÉN K, MIERONYTE D., Contaminants in Swedish human milk. Decreasing levels of organochlorine and increasing levels of organobromine compounds, *Organohalogen Compounds*, 35:1-4,1998.

V zadnjih nekaj desetletjih je na trg prišlo na tisoče kemikalij, ki se jih uporablja za proizvodnjo izdelkov za široko porabo, ne da bi posvetili veliko pozornosti njihovim potencialnim učinkom na zdravje ljudi ali okolje.

Veliko znanstvenih publikacij tudi kaže, da razširjenost nekaterih vrst rakov, alergij in motenj hormonskega sistema stalno narašča, predvsem pri otrocih⁷. Seveda vseh teh bolezni, povezanih z več dejavniki, ne moremo pripisati samo stiku z nevarnimi snovmi, vendar pa se vse bolj priznava tesna povezanost med razvojem nekaterih od teh bolezenskih stanj in izpostavljenostjo kemikalijam⁸.

Nekateri švedski raziskovalci so na primer pokazali, da se lahko sintetične molekule, kot so PBDE-ji (pentabromodifeniltri), kopičijo v prehrabni verigi in prispejejo v materino mleko⁹. Te molekule, ki se zaradi svoje odpornosti proti visokim temperaturam še vedno uporabljajo v proizvodnji tekstila, elektronske opreme in poliuretanske pene, imajo strukturo in toksičnost, po-

Tabela 1: Ocenjeni deleži poklicnih bolezni, povezanih z izpostavljenostjo kemičnim snovem

Vrsta poklicne bolezni	Ocenjeni deleži primerov, povezanih z izpostavljenostjo kemikalijam	Delež vseh priznanih poklicnih bolezni	Ocenjeni deleži priznanih poklicnih bolezni, povezanih z izpostavljenostjo kemikalijam
Rakave bolezni	4-90* %	5 %	0,2-4,5* %
Motnje živčnega sistema	2 %	8 %	0,2 %
Motnje dihalnega trakta	36-89* %	14 %	5-12,5* %
Kožne bolezni	88 %	14 %	12,3 %
Skupaj			~ 18 do 30* %

* vključno s kemičnim prahom

Vir: Preračunano iz Eurostatovih podatkov EODS, 2004

vročajo raztopila. Za motnje dihalnega trakta, ki so povezane z delom, se nam je zdelo ustrezno razlikovati (kot pri rakavih boleznih) med povezanimi z izpostavljenostjo kemičnemu prahu (azbest, kremen itd. - 53 odstotkov) in povezanimi z drugimi kemičnimi sredstvi (izocianati, raztopila, barve itd. - 36 odstotkov). Nazadnje smo za kožne bolezni uporabili 88-odstotno oceno iz študije o učinku REACH na zdravje pri delu (RPA), ki jo je naročila Komisija.

S povezavo teh podatkov in tistih v zgornjem diagramu lahko ocenimo, da je približno 30 odstotkov poklicnih bolezni, vsako leto priznanih v Evropi, povezanih z izpostavljenostjo kemičnim snovem (okoli 18 odstotkov, če izključimo kemični prah).

Radi bi spomnili na ugotovitve tretje raziskave o

delovnih razmerah v Evropi, ki jo je izvedla Evropska fundacija v Dublinu - čeprav niso neposredno primerljive - in kaže, da 23 odstotkov Evropejcev trdi, da na delovnem mestu vdihava hlape in pline, 15 odstotkov pa, da ravna z nevarnimi snovmi vsaj četrtino svojega delovnega časa.

Viri:

- *Occupational Diseases in Europe in 2001, Statistics in Focus, Population and social conditions*, št. 15, Eurostat, 2004. Glej: [http://europa.eu.int/comm/eurostat > Publications](http://europa.eu.int/comm/eurostat/Publications).
- *The impact of the new chemicals policy on health and the environment*, končno poročilo, RPA in BRE Environment, junij 2003, pripravljeno za Generalni direktorat za okolje Evropske komisije. Glej: <http://www.rpald.co.uk/tools/tools-fullreports.htm>.
- PAOLU, P., MERLUE, D., *Third survey on European working conditions 2000*, Dublin, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2001. Glej: <http://www.eurofound.eu.int/publications/files/EF0121EN.pdf>.

Tabela 2: Primerjava med letnim številom priznanih primerov poklicnih bolezni v EU 15 in številom bolezni, navedenih v elektronskem vprašalniku

Vrsta poklicne bolezni	Število primerov, navedenih v elektronskem vprašalniku	Število priznanih primerov*
Kožne bolezni	200.000	8000
Motnje dihalnega trakta*	600.000	10.000

* vključno z rakavimi boleznimi

Vir: Work and health in the EU. A statistical portrait, Eurostat, 2004

dobno molekulam PCB (poliklorirani bifenioli), ki so se dolgo uporabljale v električni opremi, preden so jih v poznih sedemdesetih prepovedali, ko so ugotovili, da se kopičijo v okolju in so strupene za ljudi.

Zdi se, da je vsak prebivalec industrializirane države okužen z raznoliko mešanico obstojnih in bioakumulativnih kemikalij (glej okvir). Delavci so hkrati potrošniki, zato se pri tistih, ki so na delovnem mestu v stiku s kemikalijami, poklicni izpostavljenosti pridruži še izpostavljenost izdelkom široke porabe. Med veliko drugimi, dobro poznanimi primeri široke uporabe kemičnih snovi, ki lahko škodujejo zdravju ljudi in okolju, je treba omeniti azbest, ki je obče znan povzročitelj pljučnega raka in mezotelioma, benzen iz goriva in cigaretne dima, ki povzroča levkemijo, nikelj v nakitu, ki je najbolj znan kontaktni alergen, in nazadnje insekticid DDT (diklorodifeniltrikloroetan), katerega intenzivna uporaba vodi k reproduktivnim motnjam pri pticah. Čeprav so bile te snovi ali popolnoma prepovedane ali podvržene drugim omejitvam, so bili ukrepi sprejeti šele, ko je bila škoda že storjena, saj škodljivi učinki teh snovi niso bili poznani, dokler se niso uporabljale v velikih količinah.

Civilna družba in oblasti so zaskrbljene zaradi takšnega stanja. Na svetovnem vrhu v Johannesburgu leta 2002 so se vlade zavezale, da bodo do leta 2020 zagotovile uporabo in proizvodnjo kemičnih snovi, ki bo zmanjšala značilne škodljive učinke na zdravje ljudi in okolje¹⁰. V Evropi je poleg reforme zakonodaje o kemikalijah (REACH) Komisija predlagala celostno strategijo (pobuda SCALE)¹¹ glede na okolje in zdravje, ki posveča posebno pozornost otrokom in drugim ranljivim skupinam prebivalstva. Ob koncu Unescovega mednarodnega simpozija maja 2004 je bil izdan Pariški poziv¹²: njegov cilj je opozoriti družbo na nevarnosti kemične okužbe za zdravje.

¹⁰ <http://www.johannesburgsummit.org>.

¹¹ *A European Environment and Health Strategy*, KOM(2003) 338 končna verzija, Sporočilo Komisije, 11. junij 2003.

¹² <http://appel.artac.info/appel.htm>.

Mešanica industrijskih kemikalij v krvi

Štirinajst ministrov za okolje in zdravje EU je na prošnjo Svetovnega sklada za naravo (WWF) nedavno dalo vzorce krvi. Analize krvnih vzorcev so odkrile sledi 103 kemičnih snovi v njihovem organizmu. Ugotovitve so razkrile prisotnost 55 kemičnih sredstev, tj. povprečno 37 snovi na posameznika. Snovi, odkrite v krvi ministrov, najdemo v negorljivih zofah, ponvah, v katerih se živila ne prijemajo, škatlah za pico, odpornih proti maščobi, plastificiranih PVC, parfumih in insekticidih. Nekatere so prepovedane že desetletja (DDT,

PCB), druge pa so še vedno v uporabi (ftalati, zaviralci gorenja). Ker so učinki teh snovi precej neznan, WWF priznava, da je zelo težko določiti potencialne zdravstvene nevarnosti izpostavljenosti mešanici industrijskih kemikalij v koncentracijah, ki jih je odkrila njihova študija. Vseeno pa sklad verjame, da bi iz previdnosti morali prepovedati proizvodnjo in uporabo kemičnih snovi, ki se lahko kopičijo v krvi ali materinem mleku.

Glej: WWF, Detox Campaign, *Bad Blood? A survey of chemicals in the blood of European Ministers*, oktober 2004. <http://www.panda.org/downloads/toxics/badbloodoctober2004.pdf>.

2. Zakaj je potrebna reforma sedanje zakonodaje o kemikalijah?

Postalo je očitno, da sedanja zakonodaja Skupnosti o kemikalijah ne opravlja svoje vloge in ni sposobna učinkovitega varovanja zdravja delavcev, potrošnikov in okolja. Obžalovanja vredno in grozljivo je, da več kot 99 odstotkov vseh snovi na trgu ni bilo podvrženo nobeni poglobljeni oceni tveganja za zdravje ljudi in okolje¹³, čeprav je veliko teh kemikalij prisotnih na delovnem mestu in v glavnih izdelkih široke porabe (čistilna sredstva, kozmetika, oblačila, računalniki itd.).

Prvi razlog je, da je sedanji zakonodajni sistem, ki sestoji iz direktiv in uredb, zapleten in starejši od 20 let. Ta sistem samovoljno razlikuje med »obstoječimi«¹⁴ in »novimi« kemičnimi snovmi¹⁵. Približno 100.000 snovi, ki so bile na trgu pred letom 1981 in jih poznamo kot »obstoječe snovi«, se lahko dejansko uporablja brez kakršnih koli varnostnih preizkusov, medtem ko morajo »nove snovi« (na trgu od leta 1981), proizvedene v količini najmanj 10 kg na leto, pred dajanjem na trg opraviti vrsto testov. Zato je za industrijo lažje (in ceneje), da še naprej uporablja nepreizkušene ali slabo preizkušene obstoječe snovi, kakor pa razvija nove. Zato je bilo od leta 1981 dano na trg in podvrženo poglobljenemu preizkušanju zgolj okrog 3700 novih snovi.

Še več, sedanja zakonodaja zavezuje zgolj proizvajalce in uvoznike k zagotavljanju podatkov o kemikalijah, ki jih dajo na trg. Za ostale uporabnike, ki so na nižjih ravneh (na primer izdelovalci pripravkov), takšna obveza ne obstaja. Zato je na nižjih ravneh zelo težko pridobiti podatke o uporabi teh snovi in stopnjah izpostavljenosti.

Naslednja pomanjkljivost sedanje zakonodaje je, da so odgovornosti razporejene neustrezno. Pravzaprav morajo za obstoječe snovi, proizvedene v velikih količinah, javni organi in ne podjetja, ki te snovi proizvajajo, uvažajo ali uporabljajo, izvesti oceno tveganj in, kjer je to potrebno, predlagati ukrepe za njihovo zmanjšanje. Čeprav pristojni organi različnih držav članic to delo razdelijo, je bilo od leta 1933 v tej kategoriji predvidenih za ocenjevanje tveganj in možna priporočila za njihovo zmanjšanje samo 141 kemikalij.

Pri najbolj nevarnih snoveh se lahko države članice dogovorijo o omejevanju uporabe in trženja teh kemikalij. Ta sistem, uveden leta 1976 z direktivo Sveta¹⁶, je prav tako zelo počasen, do sedaj pa je bilo v Evropi prepovedanih samo nekaj ducat snovi – ali določenih načinov njihove uporabe. Tako sta po letu 2005 v Evropi popolnoma prepovedana trženje in uporaba predmetov, ki vsebujejo azbest. Druge znane omejitve so popolna prepoved trženja PCB-jev in prepoved ftalatov v igračah, živega srebra in svinca v elektronskih napravah itd.

¹³ Evropska komisija, Bela knjiga, op. cit.

¹⁴ Pokriva jih Uredba Sveta (EGS) 793/93 o vrednotenju in nadzoru nad tveganji obstoječih snovi.

¹⁵ Pokriva jih Direktiva Sveta 67/548/EGS (in njene spremembe) o klasifikaciji, pakiranju in označevanju nevarnih snovi.

¹⁶ Direktiva Sveta 76/769/EGS o omejitvah trženja in uporabe nekaterih nevarnih snovi in pripravkov.

3. Vsebina predloga REACH

Reforma, ki jo zahteva kemična industrija

Naraščajoča zaskrbljenost nad neučinkovitostjo sedanje zakonodaje pri varovanju zdravja ni edini razlog za spodbujanje oblasti k načrtovanju reforme. Industrija sama, ki je nezadovoljna z načinom delovanja sedanjega zakonodajnega sistema pri urejanju trgovine s kemičnimi izdelki, je pozvala k njenemu natančnemu pregledu. Veljavna zakonodaja je po mnenju industrije preveč birokratska, prepočasna pri ukrepanju in predvsem neugodna za inovacije, kar je ključno na tako konkurenčnem področju, kot je kemijsko¹⁷.

Da bi zadostila tem potrebam in na podlagi Bele knjige o strategiji za prihodnjo politiko na področju kemikalij, objavljeni leta 2001, je Evropska komisija 29. oktobra 2003 sprejela osnutek uredbe, ki bi veljala za 30.000 kemikalij, proizvedenih ali uvoženih na ozemlje EU v količinah nad eno tona na leto. Ta osnutek zakonodaje, poznan kot REACH (Registration, Evaluation and Authorisation of CHemicals)¹⁸, ima dva glavna cilja:

- zagotovitev visoke ravni zaščite zdravja ljudi in okolja;
- zagotovitev učinkovitega delovanja notranjega trga in spodbujanje konkurenčnosti evropske kemične industrije.

*Proizvodnja
in uvoz
prepovedana
brez
registracije*

Registracija

Za 30.000 tisoč snovi bo obvezna registracija pri prihodnji Evropski agenciji za kemikalije, če bodo proizvedene v Evropski uniji ali uvožene na njeno ozemlje. Registracija bo v skladu z 11-letno časovno razporeditvijo, začeni s količinami več kot 1000 ton na leto, in snovmi CMR (rakotvorne, mutagene, strupene za reprodukcijo) (glej tabelo 3). Tako bo moral proizvajalec ali uvoznik kemikalije dostaviti dokumentacijo o registraciji, ki vsebuje podatke o identiteti, toksikoloških in ekotoksikoloških lastnostih snovi, opisati možne načine njene uporabe, dostaviti varnostni list za vse nevarne snovi in, v nekaterih primerih, izvesti oceno kemijske varnosti¹⁹ ter izvesti in priporočiti ukrepe za zmanjšanje tveganja.

Tudi uporabniki na nižjih ravneh bodo zavezani k izpolnjevanju določenih zahtev glede ocene kemijske varnosti, odvisno od tega, ali bodo uporabo snovi, ki so jim dostavljene, obravnavali kot zaupno ali ne. Če bodo proizvajalca obvestili o uporabi snovi, bo moral slednji izvesti oceno kemijske varnosti; sicer bo to odgovornost uporabnikov na nižji ravni.

Večja kot je letna količina proizvedenih snovi, večja bo količina dostavljenih podatkov in število testov, izvedenih za namene registracije. Nove snovi

¹⁷ <http://www.chemicalspolicyreview.org/frameglobal.asp?redirecturl=whydo.html>.

¹⁸ Besedilo je na voljo na spletni strani <http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/index.htm>.

¹⁹ Samo za snovi, proizvedene ali uvožene v količinah nad 10 ton na leto. Ocena kemijske varnosti snovi vsebuje (*inter alia*) oceno tveganja za zdravje ljudi in okolje.

iz Direktive 67/548/EGS bodo veljale za že registrirane. Polimeri, nekateri intermedii in proizvodi, namenjeni za raziskave in razvoj, bodo izvzeti iz zahtev po registraciji, vendar pa se lahko te določbe ponovno preverijo po začetku veljavnosti reforme. Proizvajalce se bo tudi spodbudilo k oblikovanju konzorcijev in izmenjavi podatkov, ki jih imajo, da bi se tako izognili nepotrebemu testiranju in znižali stroške registracije.

Tabela 3

Količina/leto	1 – 10 t	10–100 t	100–1000 t	> 1000 t
Ocena števila kemičnih proizvodov	20.000	4600	2800	2600
Rok za registracijo po začetku veljavnosti REACH	11 let	11 let	6 let	3 leta*
Ocena kemijske varnosti	Ne	Da	Da	Da

* Tudi snovi, uvrščene med snovi CMR, ki se jih proizvode ali uvozi več kot eno tona na leto, bo treba registrirati v prvih treh letih.

Vrednotenje

Postopek vrednotenja bo pristojnim organom v državah članicah, kjer ima proizvajalec ali uvoznik sedež, omogočil preveriti nekatere dokumente o registraciji. Ta postopek jim bo tudi omogočil, da zaprosijo za dodatne informacije, kjer je to potrebno.

Z
vrednotenjem se preverja podatke, ki so jih predložili proizvajalci ali uvozniki

Določba predvideva dve vrsti vrednotenja: vrednotenje dokumentacije in vrednotenje snovi. Prva se bo uporabljala za preverjanje skladnosti dokumentacije o registraciji in preprečevanje nepotrebnih preskusov na živalih. Druga bo organom omogočila, da pri sumu tveganja za zdravje ljudi ali okolje zahtevajo od proizvajalca ali uvoznika, da pridobi ali predloži več podatkov. Postopek vrednotenja lahko privede organe do sklepa, da je v zvezi z nekaterimi snovmi treba ukrepati v okviru postopkov omejevanja ali izdajanja dovoljenj.

Da bi spodbujali dosleden pristop, bo prihodnja agencija razvila smernice za prednostno vrednotenje snovi. Temeljile bodo na tveganjih in upoštevale razpoložljive podatke o nevarnostih, količini proizvodnje in potencialni izpostavljenosti. Obstaja tudi postopek za reševanje sporov, katera država članica vrednoti katero snov.

Dovoljenje se bo zahtevalo za vsako snov, ki vzbuja veliko skrb

Izdajanje dovoljenj

Uporaba snovi, ki zelo zbuja skrb (CMR-ji, PBT-ji, vPvB-ji²⁰), bo podvržena postopku izdaje dovoljenj za vsak primer posebej. Prosilec mora za pridobitev dovoljenja dokazati, da so tveganja, povezana z uporabo zadevne snovi, pod »ustreznim nadzorom«. Če ni tako, se lahko dovoljenje vseeno dodeli, če se lahko dokaže, da so socialno ekonomske koristi večje od tveganj in da snovi ni mogoče zamenjati s katerimi koli primernimi alternativnimi snovmi ali tehnologijami. Dovoljenje bo časovno omejeno in lahko zadeva okoli 1400 snovi.

Predviden je tudi sistem omejitvev, s čimer se lahko proizvodnja, uporaba(-e) in/ali dajanje na trg nevarne snovi prepove oziroma je lahko predmet določenih pogojev, če Evropska komisija meni, da je tveganje za zdravje ljudi ali za okolje »nesprejemljivo«.

²⁰ CMR-ji: rakotvorni, mutageni, strupeni za reprodukcijo; PBT-ji: obstojne, bioakumulativne in strupene snovi; vPvB-ji: zelo obstojne in zelo bioakumulativne, tj. strupene snovi, ki se lahko trajno kopičijo v telesu in okolju.

4. Kako bo REACH spremenil obstoječo zakonodajo

Evropsko zakonodajo o nevarnih snoveh lahko razdelimo v dve kategoriji: ena se ukvarja s trgovino s temi snovmi in druga z zaščito delavcev, izpostavljenih tem snovem.

Evropske direktive, ki določajo pravila za trženje nevarnih snovi, uveljavljajo popolno usklajenost nacionalnih zakonodaj (člen 95 Pogodbe ES), medtem ko je cilj tiste o zaščiti zdravja delavcev in njihovi varnosti minimalna usklajenost različnih zakonodajnih določb držav članic (člen 137 Pogodbe ES).

Tako države članice v prvem primeru načeloma ne smejo uvajati nadaljnjih omejitev na nacionalni ravni, medtem ko so v drugem primeru v celoti upravičene do uvajanja nacionalnih pravil, ki so strožja od evropskih, če menijo, da je to ustrezno²¹.

Uveljavitev REACH bo imela pomembne učinke na vse te zakonodajne določbe: določbe prve skupine bodo spremenjene ali razveljavljene zaradi prilagoditve Uredbi REACH. Kar zadeva drugo skupino, ki bo še vedno obstajala poleg prve, bodo informacije, ki izhajajo iz izvajanja sistema REACH, izboljšale učinkovitost zakonodaje o zaščiti delavcev.

- **Prevalitev dokaznega bremena**

Glavni vidik reforme je v prenosu »dokaznega bremena«. V sedanjem sistemu morajo organi oblasti pred uvedbo kakršnih koli omejitev dokazati nevarnost obstoječe snovi. Z REACH bo morala industrija sama zagotoviti potrebne podatke o svojih proizvodih, preden jih bo dala na trg, da bo tako mogoče sprejeti ustrezne ukrepe upravljanja s tveganjem.

- **Enoten zakonodajni sistem za trženje kemikalij**

REACH bo ukinil razlikovanje med »obstoječimi« in »novimi« snovmi in uveljavil enotni zakonodajni sistem za trženje kemičnih snovi v Evropi. Uredba REACH bo zamenjala Uredbo 793/93 o vrednotenju in nadzoru tveganj obstoječih snovi ter tudi Direktivo 76/769 in vse ostale povezane direktive o omejitvah trženja in uporabi določenih nevarnih snovi in pripravkov. Obstoječe omejitve bodo ostale v veljavi in bodo navedene v prilogi k Uredbi REACH.

Druge sedaj veljavne direktive bodo obstajale vzporedno z REACH, vendar jih bo treba spremeniti in vanje vključiti določbe reforme. Glede na vse navedeno bo treba tako razveljaviti ali spremeniti okoli štirideset direktiv.

²¹ Glej na primer pre-poved uporabe trikloroetilena, ki ga je švedska uvedla za podjetje Toolex Alpha AB, ker mu ni uspelo predložiti načrta za zamenjavo te snovi z drugo snovjo, ki je manj nevarna za delovno silo.

Uredba 793/93

Vrednotenje in nadzor tveganj obstoječih snovi

To pravno besedilo, splošno znano kot »Uredba o obstoječih snoveh«, je leta 1993 sprejel Svet, da bi dopolnil ukrepe, sprejete za »nove snovi« v Direktivi 67/548/EGS. »Obstoječe snovi« so opredeljene kot snovi, ki so bile na evropski trg dane pred septembrom 1981. »Obstoječih« snovi je 100.195: navedene so v seznamu EINECS (Evropski seznam obstoječih komercialnih kemičnih snovi).

Uredba 793/93 je v začetku pokrivala samo obstoječe snovi, ki se jih proizvode ali uvozi več kot 1000 ton na leto (**H**igh Production Volume **C**hemicals, HPVC-ji), in pozneje tiste, ki se jih proizvode ali uvozi med 10 in 1000 ton na leto (**L**ow Production Volume **S**ubstances, LPVC-ji). Vrednotenje tveganja in nadzor se izvaja v treh glavnih korakih, potem ko je Komisija zbrala podatke, ki so jih predložili proizvajalci ali uvozniki:

1. **Oblikovanje prednostnih seznamov:** Komisija skupaj z državami članicami oblikuje seznam prednostnih snovi, ki zaradi potencialnih učinkov na ljudi ali okolje zahtevajo takojšnjo pozornost.
2. **Ocena tveganja:** države članice razdelijo prednostne snovi in za vsako snov, za katero so imenovane kot »poročevalci«, izvedejo oceno tveganj za delavce, potrošnike in okolje. Končno poročilo o oceni tveganj vsebuje enega od naslednjih treh sklepov:
 - Potrebne so nadaljnje informacije
 - Ni razloga za zaskrbljenost
 - Razlog za zaskrbljenost – treba je zmanjšati tveganje
3. **Zmanjšanje tveganja:** Če se sprejme tretji sklep, se morajo države članice sporazumeti o strategiji za zmanjšanje tveganja, ki lahko privede tudi do omejitev uporabe ali trženja snovi, ki zbuja skrb (glej Direktivo 76/769/EGS).

Med letoma 1993 in 2004 je le 141 snovi dobilo »prednostnik« status, ocene tveganja pa so bile dokončane samo za sedemindvajset od teh.

→ Ko bo REACH postala veljavna, bo treba Uredbo 793/93 razveljaviti.

Direktiva 67/548/EGS

Klasifikacija in označevanje nevarnih snovi

Dva glavna elementa direktive sta:

1. Klasifikacija in označevanje kemičnih snovi v skladu z njihovimi resničnimi lastnostmi. Določenih je bilo 15 kategorij tveganj: »eksplozivno«, »zelo strupeno«, »rakotvorno«, »nevarno za okolje« itd.
2. Prijava »novih« kemikalij, preden so dane na trg. Od septembra 1981 morajo proizvajalci in uvozniki testirati snovi, ki jih želijo dati na trg (od 10 kg na leto), in poslati rezultate pristojnim organom držav članic, kjer poslujejo. V 23 letih je bilo prijavljenih samo okoli 3700 »novih« snovi (od tega tri četrtine za količine pod 10 ton na leto). Navedene so v kumulativnem seznamu ELINCS (Evropski seznam prijavljenih kemičnih snovi).

V prilogi 1 k tej direktivi je tudi seznam snovi, klasificiranih kot nevarne, ki trenutno zajema okoli 7000 snovi (obstoječih in novih). Ta direktiva se sprti dopolnjuje, da bi upoštevala znanstveni in tehnološki napredek na področju nevarnih snovi. Do sedaj je bila devetkrat spremenjena in 29-krat prilagojena tehničnemu napredku.

→ Z naslednjo spremembo se bo verjetno prilagodilo to direktivo prihodnji Uredbi REACH.

Direktiva 1999/45/ES

Klasifikacija in označevanje nevarnih pripravkov

Ta direktiva je spremenjena Direktiva 88/379/EGS. Določa usklajena pravila za klasifikacijo, pakiranje in označevanje nevarnih pripravkov (mešanice snovi, med katerimi je vsaj ena uvrščena med nevarne). Uporablja enake kategorije tveganj, enaka merila klasifikacije, enake simbole za označevanje, enake metode testiranja in enaka pravila o pakiranju kot Direktiva 67/548/EGS, vendar pa ni zahteve po prijavi novih pripravkov.

→ Ta direktiva bo prav tako spremenjena, da bi jo prilagodili zakonodaji REACH.

Direktiva 76/769/EGS

Omejitve pri trženju in uporabi določenih nevarnih snovi in pripravkov

Ta direktiva je znana kot direktiva o »omejevitvah«. Zadevne snovi so navedene v njeni prilogi 1. Omejitve imajo po navadi obliko predpisane uporabe, to pomeni omejevanje uporabe snovi za določene namene. Manjkrat pa imajo obliko prepovedi z izjemo (npr. azbest) ali celo popolne prepovedi dajanja na trg, kot velja za PCB-je.

Direktiva se redno dopolnjuje z dodajanjem novih snovi v prilogo. Do sedaj je bila spremenjena 26-krat in 13-krat prilagojena tehničnemu napredku. Določa omejitve za 47 snovi ali skupin snovi, ki v celoti predstavljajo več kot 900 posameznih snovi, večinoma rakotvornih.

→ Ta direktiva bo razveljavljena, ko bo Uredba REACH skupaj s svojimi dovoljenji in omejitvami postala veljavna. Obstoječe omejitve bodo ostale v veljavi in bodo navedene v Prilogi XVI k Uredbi REACH.

Direktiva 91/155/EGS

Varnostni listi za nevarne snovi in pripravke

Ta direktiva je bila drugič spremenjena z Direktivo 2001/58/ES. Opredeljuje in določa podrobne ureditve za sistem posebnih podatkov z zvezi z nevarnimi snovmi in pripravki. Oseba, odgovorna za dajanje nevarnih snovi in pripravkov na trg, naj bo to proizvajalec, uvoznik ali distributer, mora prejmemniku, ki je industrijski uporabnik, preskrbeti varnostni list.

Ti standardizirani pregledi podatkov (16 poglavij) zagotavljajo podrobne podatke o označevanju (lastnosti snovi, nevarnost za zdravje in okolje, tveganja, povezana z njenimi fizikalnimi in kemičnimi lastnostmi) in dodajajo podatke v zvezi z ravnanjem, skladiščenjem, odstranjevanjem in prevozom. Varnostni listi tudi svetujejo glede zaščite zaposlenega, ukrepov za gašenje, ukrepov pri neželenem izpustu in ukrepov prve pomoči, kjer je to primerno. Zato naj bi industrijskim uporabnikom omogočili sprejetje ustreznih ukrepov za zaščito zdravja in varnosti na delovnem mestu in zaščito okolja.

→ Določbe Direktive 2001/58/ES bodo vključene v Uredbo REACH. Varnostni listi bodo tako še naprej igrali enako vlogo kot danes, vendar pa bo zaradi dodatnih podatkov, ki izhajajo iz zahtev po registraciji, njihova kakovost večja. Pravzaprav je treba pri zahtevani oceni kemijske varnosti (glej opombo 19) za vse identificirane uporabnike k varnostnemu listu priložiti ustrezne informacije o načinih zmanjševanja izpostavljenosti ljudi in okolja.

- **Postopna premostitev vrzeli v znanju v skladu s predpisanim časovnim razporedom**

Razširjeno nepoznavanje toksikoloških in ekotoksikoloških lastnosti za okoli 100.000 snovi, trenutno prisotnih na evropskem trgu, bi se moralo zmanjšati zaradi podatkov, ki se bodo zahtevali za registracijo 30.000 snovi, ki se jih vsako leto proizvede ali uvozi najmanj 1 tona na leto. Ti podatki bodo zbrani v skladu s predpisanim časovnim razporedom z razponom 11 let, začenši s snovi, proizvedenimi v velikih količinah, in s CMR-ji.

- **Uporabniki na nižjih ravneh so vključeni v sistem**

Uredba REACH bo učinkovala na številne industrijske panoge. Ta sistem bo dejansko povzročil obveznosti tako za proizvajalce (kemična industrija) kot za številne uporabnike kemičnih snovi na nižjih ravneh (gradbeništvo, lesna industrija, avtomobilski, tekstilni in računalniški sektor itd.). Ti sektorji bodo morali učinkovito komunicirati s svojimi dobavitelji, da bi tako pridobili vse potrebne podatke za »varno« uporabo, in sicer v obliki varnostnih listov, ki morajo spremljati nevarne proizvode, dane na trg.

- **Preglednost**

Uredba REACH bo uvedla stopnjo preglednosti, saj bodo vsi podatki o registriranih snoveh, ki niso zaupne narave, javno dostopni. To bo nedvomno povečalo ugled kemične industrije.

- **Izbira pravnega instrumenta**

Osnutek reforme REACH je uredba in ne evropska direktiva, kar pomeni, da bo takoj po začetku veljavnosti neposredno uporabna v vseh 25 državah članicah.

5. Kako lahko delavci izkoristijo ugodnosti, ki jih prinaša REACH

Neučinkovitost obstoječe zakonodaje pri zaščiti delavcev, izpostavljenih nevarnim snovem

Poleg zakonodaje, ki uvaja pravila o trženju kemičnih snovi, obstaja evropska zakonodaja za zaščito delavcev, izpostavljenih nevarnim kemikalijam na delovnem mestu. Ta zakonodaja se sestoji v glavnem iz dveh direktiv: prva, o rakotvornih snoveh, sega v leto 1990, druga, o kemičnih sredstvih, pa v leto 1998. Ti direktivi silita delodajalce, da izvajajo oceno tveganja in sprejemajo potrebne ukrepe za preventivo in zaščito. Jasno je določena hierarhičnost obveznosti: od prava nevarnih snovi, zamenjava z manj nevarnimi snovmi, zmanjšanje ravni izpostavljenosti, upoštevanje mejnih vrednosti izpostavljenosti itd. (glej okvirje).

Vendar pa izvajanje teh pravnih besedil na delovnem mestu ostaja problematično in večinoma so komaj ali le delno uveljavljena, zlasti v malih in srednje velikih podjetjih²².

S pridobitvijo manjkajočih podatkov o lastnostih kemičnih proizvodov bi moral REACH izboljšati označevanje nevarnih snovi

Pomembnost tržnih pravil za zdravje in varnost pri delu

Položaj je tak predvsem zato, ker je učinkovitost zakonodaje o zaščiti delavcev, izpostavljenih kemikalijam, močno odvisna od zakonodaje, ki ureja trgovanje z njimi, in zlasti od podatkov o resničnih lastnostih in nevarnostih kemičnih snovi, ki naj bi jih ta zakonodaja zagotovila.

- Pomanjkanje podatkov o kemičnih tveganjih

Pakiranje vseh nevarnih kemičnih proizvodov, danih na trg EU, mora imeti oznako, usklajeno na evropski ravni, s podatki o tveganju, ki ga snov prinaša. Standardni sklop piktogramov se uporablja za prikaz glavnih tveganj, ki so jih priznale direktive (strupen, škodljiv, jedek, dražljiv itd.); Stavki »R« ponazarjajo različna tveganja (npr. R45 pomeni »lahko povzroča raka«) in stavki »S« svetujejo glede varne uporabe (npr. S24 pomeni »preprečiti stik s kožo«). Te oznake so pogosto edini vir informacij, ki je na voljo na delovnem mestu, za opozorilo uporabnikom na tveganja, ki so jim izpostavljeni. Kot je bilo že omenjeno, je trenutno poznavanje lastnosti kemičnih snovi in posebej njihovih dolgoročnih učinkov na zdravje zelo omejeno. Nedavna študija je še pokazala, da označevanje tretjine pripravkov, ki so na trgu, ni v skladu s predpisi²³.

Neposredna posledica tega pomanjkanja podatkov je, da veliko nevarnih kemikalij ni opredeljenih kot takih in se jih zato trži brez ustreznih oznak.

²² VOGEL, L., *The potential of REACH for improving enforcement of the rules on chemical risk prevention at the workplace*, TUTB, 2004. Glej: http://tutb.etuc.org/uk/dossiers/files/Reach-LV_EN.pdf.

²³ Projekt ECLIPS (Evropski inšpekcijski nadzor razvrščanja in označevanja nevarnih kemikalij, vključno z varnostnimi listi), končno poročilo, junij 2004.

Afera Ardystil: prikaz tragičnih posledic neustreznih varnostnih listov

Šest delavcev (pet žensk in en moški) v španskem podjetju Ardystil, ki je specializirano za tiskanje in barvanje tekstila, je dobilo skrivnostno, pogubno bolezen pljuč in umrlo med februarjem in novembrom 1992. Več kot 80 delavcev, zaposlenih pri Ardystilu ali drugih podjetjih v sektorju aerografičnega tiskanja tekstila, je tudi zbolelo za resno pljučno boleznijo. Inšpektorat za delo se je potem odločil zapreti vsa podjetja v tem sektorju, po končanem sestanku španskih in tujih strokovnjakov pa je zdravstveni oddelek izdal sporočilo za javnost, v katerem je označil »Ardystilov sindrom« kot novo poklicno bolezen, ki je strokovna literatura ne pozna. Po dolgi preiskavi in tožbi je končno postalo jasno, kaj se je zgodilo.

Ardystil je bilo eno od podjetij, ki se je potegovalo za posel tiskanja vzorcev po podpogodbi s tekstilno industrijo: na kose enobarvnega blaga so se natisnili vzorci, blago pa se je potem vrnilo proizvodnim podjetjem za dajanje v promet.

Proizvod, ki se je uporabil za tiskanje tkanine, je bil akramin F, ki ga za nanašanje z valji izdeluje in trži podjetje Bayer. Preiskava je pokazala, da so se zdravstvene težave začele, ko so akramin F, ki ga je v obliki prahu dobavljalo podjetje Bayer, zamenjali s tekočim akraminom F, ki ga je podjetje Ardystil lahko uporabljalo pri tiskanju z razprševanjem, s čimer je zaposlene izpostavilo vdihavanju in jih zastrupilo. Varnostni listi, ki jih je dostavilo podjetje Bayer, navajajo, da naj akramin F ne bi dražil kože in oči; ne omenjajo pa nevarnosti zastrupitve dihal ali povezanih tveganj.

Ko je prišel primer pred sodišče, je podjetje Bayer znova in znova izjavljalo, da je bil njihov proizvod iz-

delan za nanašanje z valji, ne pa za razprševanje. Junija 2003, več kot enajst let po dogodkih, so bili direktor podjetja Ardystil kot tudi direktorji ostalih šestih malih in srednje velikih podjetij ter inšpektor za delo zaradi malomarnosti končno obsojeni na različno dolge zaporne kazni. Je pa res, da so bile delovne razmere v teh podjetjih dejansko zdravju škodljive, dokumentacija proizvajalca ni predvidevala možnosti aerografične uporabe. Prav tako niso omenjali, da je takšna uporaba – ki bi nedvomno lahko bila verjetna – posebej nevarna.

To postavlja pomembno načelno vprašanje. Ali so lahko testi, trgovinska dokumentacija in varnostni listi izdelani na podlagi tega, kar proizvajalec opiše kot normalno uporabo proizvoda, ali pa morajo pokrivati vse načine razumno predvidljive uporabe? Sistem REACH bi moral to razjasniti, saj morajo uporabniki na nižjih ravneh preveriti, ali varnostni list, ki spremlja dobavljeno snov, dejansko pokriva uporabo, za katero je snov namenjena. Če ni tako, se lahko ponudnika informira o tej uporabi, tako da se jo opredeli kot »identificirano uporabo«: ponudnik mora to upoštevati pri izdelavi varnostnega lista, ta pa mora vsebovati morebitne izpostavljenosti, ki ustrezajo tej uporabi.

Uporabnik na nižji ravni bo tudi imel možnost za zaupno obravnavo svoje predvidene uporabe. V tem primeru bo moral sam izvesti oceno kemijske varnosti in izdelati scenarije izpostavljenosti za lastno uporabo.

Z zahtevo po boljši komunikaciji med uporabniki in dobavitelji naj bi sistem REACH v prihodnosti pomagal preprečevati tragedije, kot je afera Ardystil.

- **Slabo posredovanje podatkov**

Zakonodaja (Direktiva 91/155/EGS) prav tako določa, da morajo varnostni listi spremljati vse nevarne snovi ali pripravke in dopolnjevati podatke, ki jih zagotovijo industrijski uporabniki (glej okvir, str. 17). Ti varnostni listi razdeljajo podatke na etiketi (lastnosti snovi, nevarnosti za zdravje in okolje, tveganja, povezana z njenimi fizikalnimi in kemičnimi lastnostmi) in ponujajo dodatne podatke o ravnanju s temi snovmi, njihovem skladiščenju, prevozu in odstranjevanju. Prav tako vsebujejo nasvete o zaščiti delavcev, ukrepih za gašenje, ukrepih pri neželenem izpustu in ukrepih prve pomoči, kjer je to primerno.

Varnostni listi so pomembno sredstvo, ki omogoča delodajalcem izpolnjevanje obveznosti v zvezi z zaščito delavcev, izpostavljenih nevarnim snovem, vendar

REACH naj bi izboljšal prenos podatkov in komunikacijo med proizvajalci in uporabniki

pa predloženi podatki niso vedno zanesljivi ali izčrpní. Raziskava v različnih evropskih državah o uporabnosti varnostnih listov za mala in srednje velika podjetja je pokazala, da manjkajo podatki o sestavi proizvoda in ukrepih za zaščito med uporabo. Te pomanjkljivosti imajo lahko pogubne posledice, kakršna je smrt šestih delavcev v španski tekstilni industriji (glej okvir: Afera Ardystil). Še več, raziskava je pokazala, da se mnogo malih in srednje velikih podjetij sploh ne pozna teh varnostnih listov. Nedavno je te sklepe potrdil projekt ECLIPS, ki je pokazal, da je več kot 40 odstotkov varnostnih listov nepravilno izpolnjenih²⁴. Tako niso pomanjkljivi samo podatki, ampak tudi njihovo posredovanje vzdolž proizvodne verige.

Vendar pa brez teh podatkov delodajalci ne morejo izvesti ustrezne ocene tveganja ali nadzornih in preventivnih ukrepov, ki jih določa zakonodaja o zaščiti delavca.

REACH bi moral pomagati pri uveljavljanju načela zamenjave

- **Nezadostno uveljavljanje načela nadomeščanja**

Direktiva iz leta 1990 o rakotvornih snoveh določa, da morajo delodajalci te snovi na delovnem mestu nadomestiti z manj nevarnimi proizvodi. Ta obveznost obstaja povsod, kjer je to tehnično izvedljivo. Obstoječa zakonodaja slabo spodbuja iskanje nadomestnih rešitev. S spodbujanjem zamenjave nevarnih snovi zaradi postopkov izdaje dovoljenj in omejevanja, bi moral REACH pomagati pri uveljavljanju načela nadomeščanja.

Direktiva 2004/37/ES

Zaščita delavcev pred tveganji, povezanimi z izpostavljenostjo rakotvornim ali mutagenim snovem na delovnem mestu

Ta direktiva je kodificirana verzija Direktive 90/394/EGS (direktiva o »rakotvornih snoveh«), ki je bila skupaj z vsemi njenimi zaporednimi spremembami razveljavljena. Določen je hierarhičen sklop obveznosti za delodajalce glede zmanjšanja in zamenjave rakotvornih in mutagenih snovi kategorije 1 in 2 in tudi obveznost o obveščanju in usposabljanju delovne sile.

Prvi ukrep narekuje nadomestitev rakotvornih ali mutagenih snovi s snovjo, ki je manj ali ni nevarna. Če se ta nadomestitev izkaže za tehnično neizvedljivo, mora delodajalec omogočiti, da bo proizvodnja ali uporaba rakotvornih ali mutagenih snovi potekala v zaprtem sistemu. Če tega previdnostnega ukrepa ni mogoče izvesti, mora delodajalec zagotoviti, da se bo raven izpostavljenosti delavca znižala, kolikor je tehnično izvedljivo.

Direktiva o rakotvornih ali mutagenih snoveh vsebuje tudi določbo za uvedbo, kjer je to mogoče, mejnih vrednosti poklicne izpostavljenosti (OELV). Medtem ko nacionalne zakonodaje posameznih držav predvidevajo različne OELV za številne rakotvorne snovi, je trenutni postopek za njihovo uvedbo na evropski ravni tako počasen, da so bile mejne vrednosti v tem okviru določene za samo tri snovi (benzen, monomer vinilklorid in prah trdega lesa).

→ Ta direktiva bo obstajala poleg Uredbe REACH. Potekajo pogovori, da bi v bližnji prihodnosti razširili določbe te uredbe na področju rakotvornih in mutagenih snovi na snovi, ki so strupene za reprodukcijo človeka.

²⁴ Projekt ECLIPS, op. cit.

Za učinkovitejšo zakonodajo o zaščiti zaposlenih so potrebni tudi drugi ukrepi

Čeprav ima REACH potencial za pozitiven in dolgotrajen prispevek k zdravju in varnosti delavcev, izpostavljenih kemikalijam, so potrebni drugi ukrepi za izboljšanje in dokončanje izvajanja zakonodaje za zaščito zaposlenih v različnih industrijskih panogah.

Direktiva 98/24/ES

Zaščita delavcev pred tveganji, povezanimi z izpostavljenostjo kemičnim sredstvom na delovnem mestu

Ta direktiva, bolj poznana kot direktiva o »kemičnih sredstvih«, zajema vse kemične snovi in pripravke, ki se jih proizvaja ali uporablja na delovnem mestu, ne glede na njihovo količino ali klasifikacijo. Določa različne obveznosti delodajalcev:

1. Preverjanje obstoja nevarnih kemičnih sredstev* na delovnem mestu.
2. Če je prisotnost potrjena, je treba oceniti z njimi povezana tveganja.
3. Če obstajajo tveganja, je treba sprejeti ukrepe za njihovo preprečevanje in zmanjšanje. Ti ukrepi zajemajo, po prednostnem vrstnem redu:
 - nadomestitev nevarnega kemičnega sredstva
 - preprečitev ali minimiziranje sproščanja nevarnega kemičnega sredstva
 - uporaba kolektivnih ukrepov zaščite pri viru tveganja (npr. prezračevanje)
 - uporaba posameznih ukrepov zaščite (npr. maske, rokavice, varovalna očala)
4. Spremljanje zdravja delavcev.
5. Upoštevanje obstoječih mejnih vrednosti poklicne izpostavljenosti.
6. Redno ocenjevanje učinkovitosti sprejetih ukrepov za zmanjšanje tveganj, da se zagotovi, da se tekoče posodablajo.

Poleg zgornjih točk mora delodajalec zagotoviti informiranje in usposabljanje delavcev.

Proizvodnja, predelava ali uporaba določenih kemičnih sredstev na delovnem mestu se lahko prepove, če ogrožajo zdravje delavcev. To trenutno velja za štiri snovi, ki so navedene v prilogi 3 k direktivi.

→ Direktiva 98/24 bo obstajala vzporedno z Uredbo REACH, kar naj bi bistveno povečalo njeno učinkovitost. Pravzaprav naj bi informacije sistema REACH pomagale delodajalcem odkriti prisotnost nevarnih kemičnih sredstev na delovnem mestu – ključni prvi korak, brez katerega enostavno ne bi bilo mogoče izpolniti ostalih obveznosti.

OPOMBA: Evropska zakonodaja o zaščiti delavcev ne velja za gospodinjstvo osebje ali za samozaposlene.

* Definicija nevarnih kemičnih sredstev ni omejena na snovi ali pripravke, opredeljene kot nevarne v skladu z merili Direktiv 67/548/EGS in 1999/45/ES, ampak vključuje vsa kemična sredstva, ki bi lahko ogrožala varnost in zdravje delavcev zaradi svojih fizikalno-kemičnih, kemičnih ali toksikoloških lastnosti.

- **Izboljšanje delavskega predstavnštva**

Študija, ki sta jo izvedla Evropska sindikalna konfederacija in Sindikalni tehnični urad o obstojnem sistemu soupravljanja in delavskega zastopništva v malih in srednje velikih podjetjih²⁵, kaže, kako nujno je povečati kolektivno zastopništvo v takih podjetjih. Predstavniki delavcev imajo pomembno vlogo pri spreminjanju ravnanja in kulture v malih podjetjih za boljše varovanje zdravja in varnosti zaposlenih, izpostavljenih nevarnim snovem.

- **Okrepitev socialnega dialoga**

Tvoren, stalen socialni dialog med socialnimi partnerji na evropski in nacionalnih ravneh je eden ključnih pogojev za izboljšanje izvajanja obstoječe zakonodaje o zaščiti delavcev.

Ta dialog pa je treba voditi na način, ki bo zagotovil široko udeležbo vseh pomembnih socialnih skupin in zadovoljiv demokratični nadzor.

- **Spodbujanje pobud, ki dopolnjujejo zakonodajo o zaščiti delavcev**

Treba je spodbujati prostovoljne pobude, kakršen je program »odgovornega ravnanja«, ki skušajo izboljšati delo kemične industrije na področju varnosti pri delu in okolja. S prepoznavanjem in širjenjem praks dobrega upravljanja, tako da objavimo kodeks in smernice in obvežemo industrijo, da jih upošteva in uveljavlja, lahko te pobude nedvomno prispevajo k varstvu zdravja ljudi in okolja.

Zadnje poročilo o izvajanju tega programa v evropskih državah²⁶ kaže, da je bil storjen določen napredek v zvezi z okoljem (bistveno zmanjšanje emisij onesnaževal v zrak in vodo v obdobju petih let).

Vseeno pa borni rezultati, doseženi pri nezgodah pri delu in poklicnih boleznih, kažejo, da ti sistemi in pobude same po sebi niso dovolj za zagotovitev zadostne stopnje varnosti na delovnem mestu. Takšne prostovoljne pobude in sporazumi morajo biti zato obravnavani kot dopolnilo in ne kot alternativa zakonodaji.

²⁵ WALTERS, D., *Working safely in small enterprises in Europe. Towards a sustainable system for worker participation and representation. Towards a sustainable system for worker representation and participation*, Evropska konfederacija sindikatov, Bruselj, 2002.

²⁶ *Responsible Care 2002, Status Report : Europe*, CEFIC, junij 2003. Glej: <http://www.cefic.be/Files/Publications/RCreport2003.pdf>.

6. Kakšno je sedanje stanje REACH?

Po močnem lobiranju industrije pri Evropski komisiji se je osnutek Uredbe REACH, ki so ga sprejeli komisarji konec oktobra 2003, spremenil v zelo zvidenelo različico začetnega besedila, objavljenega za postopek javnega posvetovanja maja 2003: polimeri so bili izločeni iz obsega reforme, količina podatkov, ki jih je treba predložiti, je bila drastično znižana (podjetja bodo morala dostaviti poročila o kemijski varnosti za samo eno tretjino od 30.000 snovi, predvidenih na začetku) in postopki izdaje dovoljenj za najnevarnejše snovi so manj strogi.

Predlog uredbe je bil posredovan Evropskemu parlamentu in Svetu, ki morata v postopku soodločanja soglašati s končno verzijo.

Znotraj Evropskega parlamenta sta medsebojno obračunavala odbora za okolje in za industrijo, od katerih je vsak zahteval odgovornost za preučitev tega spisa. Zato prvo branje besedila ni bilo končano pred koncem prejšnjega zakonodajnega obdobja, čeprav je italijanski član poslanske skupine socialistov v EP Guido Sacconi, ki je bil imenovan za poročevalca odbora za okolje, decembra 2003 predložil poročilo in predlagane spremembe.

Ko je bil neposredno po junijskih evropskih volitvah 2004 imenovan nov parlament, ki je vključeval tudi člane parlamenta 10 novih držav članic, je postal pristojen za ta spis odbor za okolje in Guido Sacconi, ponovno izvoljeni član parlamenta, je bil potrjen kot glavni poročevalec za parlament. Moral bo tesno sodelovati z gospo Leno Ek (Švedska, Skupina evropskih liberalcev in demokratov) iz odbora za industrijo in gospodom Hartmutom Nassauerjem (Nemčija, Evropska ljudska stranka in Evropski demokrati) iz odbora za notranji trg. Ostalih šest parlamentarnih odborov, manj neposredno vključenih, bo tudi lahko izrazilo svoje mnenje: odbor za zaposlovanje in socialne zadeve, za ekonomske in monetarne zadeve, za pravne zadeve, za proračune, za pravice žensk in za mednarodno trgovino. Prvo branje je predvideno za jesen 2005.

Kar zadeva Svet, so predsedniki držav in vlad dodelili odgovornost za REACH svetu za konkurenčnost, ki vključuje nacionalne ministre za industrijo in trgovino, in ne njihovim kolegom v svetu za okolje. Vseeno je bila novembra 2003 v okviru italijanskega predsedstva ustanovljena ad hoc delovna skupina za REACH, ki jo sestavljajo predstavniki različnih ministrstev (industrija/trgovina in okolje), da bi pomagala Svetu pri izdelavi skupnega stališča v zvezi s predlogom REACH.

Na različnih sestankih te delovne skupine, ki so potekali v okviru irskega predsedstva v prvih šestih mesecih leta 2004, so države članice predlagale nekaj sprememb besedila: uvedbo sistema OSOR (ena snov, ena registracija), ponovno uvedbo »dolžnosti skrbnega ravnanja«, dodatna pooblastila za Agencijo za kemikalije, okrepitev načela nadomestitve itd.

Razprave v tej delovni skupini so se od julija 2004 nadaljevale pod nizozemskim predsedstvom, ki si je zadalo za nalogo temeljit pregled prvih treh poglavij uredbe – namenjenih registraciji in izmenjavi podatkov – s ciljem predlagati do konca leta določene spremembe. Nizozemsko predsedstvo je konec oktobra 2004 imelo tudi delavnico za analiziranje in združitev ugotovitev različnih obstoječih študij učinka, ki bi ga imel REACH²⁷.

Kar se tiče Komisije, se generalna direktorata za okolje in podjetništvo skupaj ukvarjata s spisom in trenutno delata na izvedbi REACH v praksi (upoštevajoč besedilo iz oktobra 2003). Glavni elementi te začasne strategije so razvijanje nove programske opreme za upravljanje sistema REACH, oblikovanje smernic za pomoč državam članicam in industriji za izpolnitev njihovih obveznosti iz REACH, uvajanje strateških partnerstev za preverjanje določenih vidikov reforme in ustanovitev Evropske agencije za kemikalije v Helsinkih.

Komisija je s soglasjem UNICE (Zveza evropskih združenj delodajalcev) in CEFIC (Svet evropske kemične industrije) oblikovala delovno skupino za nadzor nad tremi dodatnimi študijami za oceno učinka REACH. Prvi dve študiji, ki ju je financirala in izvedla industrija, ocenjujeta učinek REACH na trgovino vzdolž celotne ponudbene verige in na inovacije. Tretja študija, ki jo financira in izvaja Skupno raziskovalno središče Komisije (JRC), zadeva učinek v novih državah članicah. Člani te delovne skupine so Evropska sindikalna konfederacija (ETUC) in nekatere okoljske nevladne organizacije. Rezultati teh mikroekonomskih študij se pričakujejo v začetku 2005. Za ostale študije učinka, ki so se začele leta 2004, se enako pričakuje, da bodo predstavile svoje ugotovitve v letu 2005: dodatna študija Komisije o okoljskih koristih REACH in študija ETUC o koristih REACH za zdravje delavcev.

Komisija pričakuje, da se bo postopek soodločanja med Parlamentom in Svetom končal v letu 2006 in da bo REACH lahko začel veljati leta 2007.

²⁷ Pregled 36 študij o vplivu nove politike EU o kemikalijah (REACH) na družbo in gospodarstvo. Glej: <http://tutb.etuc.org/uk/dossiers/files/EU2004REACH.pdf>.

Stroški in koristi REACH: kaj je na kocki

Glede na oceno ekonomskega učinka, ki jo je izvedla Evropska komisija^a:

- Neposredni stroški za evropsko kemično industrijo, povezani predvsem z registracijo in testiranjem snovi, se ocenjujejo na 2,3 milijarde evrov za obdobje 11 let (v celoti med 2,8 in 5,2 milijarde evrov v 15 letih, vključno s posrednimi stroški, ki jih nosijo sektorji na nižjih ravneh).
- Zdravstvene koristi se ocenjujejo na 50 milijard evrov za obdobje 30 let, predvsem zato, ker se bo vsako leto rešilo 4500 življenj. Ta podatek ustreza številu smrtonosnih rakavih obolenj, povezanih z delom, ki se jih bo preprečilo zaradi boljšega poznavanja lastnosti in učinkov kemičnih snovi.
- Predvidene so tudi okoljske koristi, ki pa jih Komisija še ni izračunala.

Kemična industrija, ki je izvedla lastne študije učinka, napoveduje celotne stroške, ki so za 30–do 100-krat višji, in napoveduje izgubo več sto tisoč delovnih mest ter precejšnje znižanje BDP-ja Nemčije in Francije^{b,c}.

Po mnenju Komisije^d in neodvisnih ekonomskih strokovnjakov^e tem nerealnim ocenam glede makroekonomskih učinkov REACH ne gre zaupati. Za metodologije, uporabljene v teh ocenah, se

domneva, da jim primanjkuje preglednosti, izračuni pa temeljijo na napakah in pretiravanjih.

Druga študija o ocenjevanju ekonomskega učinka REACH, ki jo je naročil Nordijski svet ministrov, potrjuje vrstni red obsega neposrednih in posrednih stroškov, ki jih je ocenila Evropska komisija^f.

Na koncu je zanimivo omeniti, da vsota 2,3 milijarde evrov predstavlja približno 0,04 odstotka letnega prometa evropske kemične industrije (556 milijard evrov za EU 25 leta 2003).

- <http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/reach/eia.htm>.
- ARTHUR, D., *Little GmbH, Economic effects of the EU Substances Policy*, 2003.
- Study of the impact of the Future Chemicals Policy*, Mercer Management Consulting, 2003.
- Predstavitev, ki jo je izvedel generalni direktorat za okolje na delavnici »Učinki politike o kemikalijah – kako jo meriti?«, Laulasmaa, Estonija, 11.-12. november 2004.
- Methodological Problems of assessing the Economic Impacts of EU Chemicals Policy*, UBA, 2003.
- ACKERMAN, F., MASSEY, R., *The true costs of REACH*, TemaNord 2004:557, Nordijski svet ministrov, København, 2004. Glej: <http://www.norden.org/pub/miljo/miljo/sk/TN2004557.pdf>.

7. Sklepi

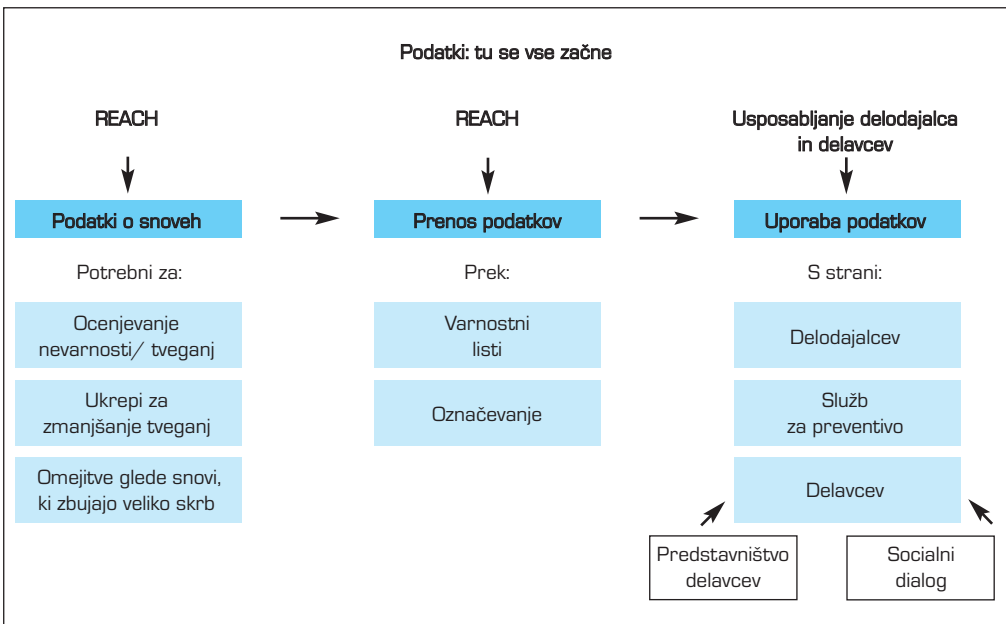
REACH je priložnost za povečanje učinkovitosti obstoječe zakonodaje o zaščiti delavcev, izpostavljenih nevarnim snovem, in posledično za zmanjšanje tveganj poklicnih bolezni, povezanih z nevarnimi snovmi, v prihodnosti.

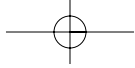
Podatki, ki jih je priskrbela reforma REACH, naj bi dejansko izboljšali poznavanje lastnosti kemičnih snovi, njihov učinek na zdravje ljudi in načine zmanjšanja in minimiziranja tveganj med njihovo uporabo.

REACH naj bi zaradi boljše kakovosti označevanja in varnostnih listov tudi močno izboljšal prenos teh podatkov vzdolž celotne proizvodne verige.

Poleg tega naj bi postopki izdaje dovoljenj in omejitev, določeni v REACH, spodbujali zamenjavo najbolj škodljivih snovi z manj nevarnimi.

REACH bo zato na več načinov izboljšal evropske direktive o zaščiti delavcev in spodbujal njihovo izvajanje na delovnem mestu s strani delodajalcev.

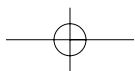
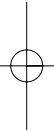
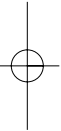

28 Registracija, ocenjevanje in avtorizacija kemikalij (REACH) na delovnem mestu

Seveda zgolj reforma REACH ne bo zadostovala za rešitev vseh problemov poklicnih bolezni, povezanih z izpostavljenostjo kemikalijam. Tudi če podatki obstajajo in so ustrezno posredovani, jih morajo prejemniki še vedno učinkovito uporabiti na delovnem mestu.

Zato bodo enako potrebni ostali ukrepi, da bi izboljšali učinkovitost zakonodaje o zaščiti delavcev: povečanje njihovega zastopništva v različnih industrijskih panogah, okrepitev socialnega dialoga na nacionalni in evropski ravni, zagotovitev usposabljanja delavcev in delodajalcev na področju kemičnih tveganj ter podvojitve preverjanja upoštevanja zakonodaje na delovnem mestu itd.

REACH je zato zgolj korak k izboljšanju zdravja delavcev, izpostavljenih kemikalijam, vendar je nedvomno ključen in se ga ne sme zamuditi.

Evropski sindikati pozivajo k bolj ambiciozni evropski politiki na področju kemikalij

Deklaracija Evropske sindikalne konfederacije (ETUC) o REACH, predlagani reformi politike EU na področju kemikalij, 17.–18. marca 2004

Osnutek Uredbe REACH (registracija, ocenjevanje in avtorizacija kemikalij) velja za 30.000 kemičnih snovi, proizvedenih in uvoženih v Evropsko unijo v količini nad 1 tona na leto. Po sprejetju uredbe 29. oktobra 2003 si je Evropska komisija zastavila dva glavna cilja, prvi je bil doseganje visoke stopnje zaščite zdravja ljudi in okolja, drugi pa spodbujanje učinkovitega delovanja enotnega trga in povečanje konkurenčnosti evropske kemične industrije.

Evropska konfederacija sindikatov meni, da je predlog REACH pomemben prispevek k trajnostnemu razvoju v skladu z zavezami EU in držav članic v Lizboni in Gothenburgu.

Načrtovana reforma je pomembna iz več razlogov. Prvič, glede na to, da gre za uredbo in ne direktivo, bo neposredno uporabna v 25 državah članicah, takoj ko bo postala veljavna. REACH bo nadomestil okoli 40 obstoječih direktiv in učinkoval na veliko različnih sektorjev. Sprejeti sistem ne bo uvedel obveznosti samo za proizvajalce (v kemični industriji), ampak tudi za številne uporabnike kemikalij (npr. v gradbeništvu, lesni industriji, avtomobilskem sektorju, tekstilni industriji, kmetijstvu, opravljanju storitev v okoljskem in zdravstvenem sektorju, računalniškem sektorju ...).

REACH bi moral pomembno učinkovati na obstoječo zakonodajo o zaščiti delavcev, izpostavljenih nevarnim snovem v različnih zadevnih sektorjih, tako da bi:

- zagotovil manjkajoče podatke o lastnostih snovi;
- zagotovil javno razpoložljivost podatkov o kemijski varnosti na podlagi pravice vedeti;
- uveljavil učinkovito posredovanje podatkov uporabnikom in njihovem osebju na nižjih ravneh, da se preprečijo tveganja poklicnih bolezni;
- prek postopkov omejevanja in izdaje dovoljenj spodbujal nadomeščanje najbolj škodljivih snovi z manj nevarnimi za minimiziranje tveganj.

Da bi resnično izboljšali zdravstveno varstvo delavcev, izpostavljenih kemičnim proizvodom, ETUC zahteva, da se posebna pozornost posveti temu, da bodo obveznosti, določene v sistemu REACH, v skladu s tistimi iz direktiv o varnosti in zdravju na delovnem mestu.

REACH je v skladu s pristopom, določenim v Enotni evropski listini,

da naj se razvoj notranjega trga poveže z upoštevanjem pravic delavcev in zaščito njihovega zdravja in varstva. ETUC meni, da morajo biti uporabniki na nižjih ravneh, kot so proizvajalci in uvozniki kemičnih snovi, odgovorni za vse vidike, povezane z varnostjo njihovih proizvodov, v tistem delu življenjskega cikla, v katerega so vključeni, vključno z recikliranjem in odstranjevanjem.

Zadevnih 30.000 snovi bo treba registrirati pri prihodnji Evropski agenciji za kemikalije. V tem okviru bodo proizvajalci odslej morali dostaviti ustrezne podatke, da bi zagotovili varno uporabo svojih proizvodov preden se ti da-jo na trg znotraj Evropske unije. ETUC pozdravlja sprejetje načela prevalitve dokaznega bremena in ga močno podpira.

ETUC poziva vse gospodarske akterje k priznavanju načel registracije in dolžnosti skrbnega ravnanja kot splošnih načel. ETUC tudi meni, da je treba pospešiti vključitev ostalih snovi, ki zbujejo skrb v postopek izdaje dovoljenj.

ETUC zahteva, da predstavniki delavcev postanejo člani prihodnje Evropske agencije za kemikalije na podlagi tripartitnosti, saj meni, da so vključenost in pobude delodajalcev in sindikatov za zagotovitev boljših zdravstvenih in varnostnih standardov ključni pogoj za uspeh lizbonske strategije. V tej zvezi je bistvena večja seznanjenost z dobrimi praksami. ETUC poudarja, da je stalen in tvoren socialni dialog med socialnimi partnerji na evropski in nacionalnih ravneh ključni pogoj za izboljšanje izvajanja obstoječe zakonodaje o zaščiti in usposabljanju delavcev.

ETUC tudi opozarja, da bi moral REACH pospešiti inovacije. To je pomembno za evropsko gospodarstvo kot celoto in še posebej za kemično industrijo. Povečati mora sposobnost oblikovanja modernih rešitev za svojo prihodnost, s tem ko razvija merila, ki vključujejo spoštovanje okolja in socialno odgovornost.

Da bi Evropska unija izpolnila obveznosti, določene v Johannesburgu 2002, mora sprejeti korake, s katerimi bodo načela REACH poznana po vsem svetu, pri tem pa zagotoviti pravične pogoje globalne konkurence.

Na evropski ravni obstaja nujna potreba po spoznavanju uvedenih obveznosti v zvezi z določanjem in financiranjem raziskav in razvoja javnega in zasebnega sektorja. Enako morajo še posebej mala in srednje velika podjetja bolj upoštevati specifičen učinek izvajanja Uredbe REACH na zaposlenost, če niso sprejela ustreznih preventivnih ukrepov ali ukrepov za zaposlitev vrzeli. Ti ukrepi bi se morali izvajati vzporedno z delitvijo stroškov, tveganj in finančnih načrtov med proizvajalci in uporabniki, predvsem pa med večjimi kemičnimi skupinami ter malimi in srednje velikimi podjetji in malimi in srednje velikimi industrijami. To je mogoče zlasti narediti s pospeševanjem izvajanja pravil, določenih v sistemu REACH, v malih in srednje velikih podjetjih ter malih in srednje velikih industrijah prek uporabe jasnih in enostavnih postopkov, ki jim bodo omogočili znižanje stroškov.

ETUC bi želel polno prispevati k razpravi o REACH in je zato vzpostavil notranjo delovno skupino, da bi poglobljeno razmislili o nekaterih vidikih predlaganega osnutka reforme in poskušali izboljšati njegovo vsebino. Izbrani so bili naslednji elementi:

1. Dolžnost skrbnega ravnanja

Proizvajalci in uvozniki morajo biti odgovorni za dokumentiranje in posredovanje vseh ustreznih podatkov o varnosti njihovih proizvodov uporabnikom na nižjih ravneh in potrošnikom na kateri koli ustrezen način.

V sistem REACH bi bilo treba za vse kemične snovi, proizvedene ali uvožene, uvesti tako splošno načelo, ki bi definiralo odgovornost proizvajalcev in uvoznikov.

2. Registracija

Treba je zahtevati poročilo o kemijski varnosti, da bi se s snovmi, podvrženimi registraciji, in s pripravi med njihovo proizvodnjo, uvozom ali uporabo vzdolž celotne proizvodne verige ravnalo varno.

To je posebej pomembno za snovi, opredeljene kot nevarne, saj bo njihov varnostni list dopolnjen z ustreznimi podatki o načinih nadzora človekove in okoljske izpostavljenosti za vse identificirane uporabnike.

Za snovi, ki se jih proizvede med 1 in 10 tonami na leto, bi bilo treba zahtevati več osnovnih podatkov, kot so preizkusi akutne toksičnosti in biorazgradljivosti, da bi izboljšali klasifikacijo in ocenilo tveganja v sedanji zakonodaji.

3. Ocenjevanje

Treba je sprejeti korake, s katerimi bi preprečili predložitev registracijskega dosjeja slabe kakovosti, da bi tako zavarovali kakovost podatkov, ki jih dostavijo proizvajalci in uvozniki. Organi držav članic bi morali preveriti skladnost najmanjšega, naključno izbranega števila dosjejev.

4. Izdajanje dovoljenj

Postopek izdajanja dovoljenj bi moral spodbujati nadomestitev najnevarnejših kemičnih snovi, kot je to določeno v evropski zakonodaji o rakotvornih snoveh (Direktiva 2004/37/ES).

Dovoljenje bi se smelo izdati samo, če se lahko dokaže, da ni nobenih ustreznih nadomestnih snovi, da socialno-ekonomske koristi prevladajo nad tveganji za zdravje ljudi in za okolje in da obstaja ustrezen nadzor nad tveganji uporabe snovi. Dovoljenja bi morala biti časovno omejena, da bi tako spodbujala načrte zamenjave.

Postopek izdaje dovoljenj bi bilo treba razširiti na ostale zelo nevarne kemikalije, ki imajo resne in trajne učinke.

5. Povezave med REACH in zakonodajo, ki ureja zaščito delavcev

Posebno pozornost je treba posvetiti združljivosti obveznosti, predvidenih v sistemu REACH, s tistimi, ki so določene v direktivah o zdravju in varnosti pri delu.

Socialni partnerji bi morali voditi dialog na to temo. Lahko bi potekal v okviru tristranskega odbora za zdravje in varnost pri delu s sedežem v Luksemburgu. Rezultat londonskega seminarja⁹ bi bila dobra izhodiščna točka. To vprašanje bi moral obravnavati tudi področni socialni dialog.

Da bi se izognili protislovjem in povečali sinergijo med tema dvema zakonodajnim sklopoma, se je treba s predstavniki delavcev posvetovati o oblikovanju smernic, ki bi pomagale industriji pri izpolnjevanju zakonodaje REACH¹⁰.

6. Uporabniki na nižjih ravneh ter mala in srednje velika podjetja

Uporabnikom na nižjih ravneh ter malim in srednje velikim podjetjem bi morali pomagati njihovi predstavniki v obstoječih nacionalnih industrijskih združenjih oziroma evropskih združenjih.

7. Učinek na zaposlovanje, zdravje in okolje

Stroške in koristi REACH je treba gledati iz treh

perspektiv – socialne, okoljske in ekonomske, da bi se ocenila učinkovitost novega sistema in njegovega učinka na zaposlovanje in zdravje. Obstaja nedvomna potreba po boljšem razumevanju potencialnih učinkov (pozitivnih in negativnih), ki bi jih lahko imel REACH na zaposlovanje v različnih zadevnih sektorjih vse obdobje njegovega izvajanja.

Zato je ETUC sprejel naslednje pobude:

- Pospešitev sodelovanja z evropskimi industrijskimi združenji, predvsem glede ocenjevanja učinka REACH.
- ETUC je dejavno vključen v delovno skupino, ki jo sestavlja Evropska komisija in UNICE/CEFC in ki izvaja študijo o ocenjevanju učinka REACH na trgovino vzdolž celotne ponudbene verige na inovacije in v novih državah članicah.
- ETUC je tudi pričel izvajati prvo študijo, ki naj bi ocenila učinek REACH na poklicne bolezni kože in dihalnega sistema.

- ETUC je pričel izvajati tudi drugo študijo, katere cilji so:

1. ugotoviti in predlagati delovanje, ki bi lahko olajšalo izvajanje REACH, posebej v malih in srednje velikih podjetjih in na nižjih ravneh;
2. analizirati druge evropske politike, ki bi lahko vplivale na doseganje ciljev reforme REACH (npr. raziskave, usposabljanje itd.), in predlagati dolgo- in srednjeročne preusmeritve teh politik, da bi pomagali REACH pri doseganju svojih ciljev.

Rezultati teh študij in njihovih analiz, ki jih bo izdelala notranja delovna skupina ETUC, bodo predstavljeni na **Konferenci REACH, ki jo bo ETUC organiziral 11. in 12. marca 2005** in na kateri naj bi evropski sindikati tvorno prispevali k razpravi.

^a Končno poročilo seminarja »Relation between Chemicals Legislation and Worker Protection Legislation«, ki so ga 14. in 15. junija 2004 organizirale vlade Velike Britanije, Nemčije, Nizozemske in Švedske. Glej: <http://tutb.etuc.org> > Main topics > Chemicals.

^b Projekt izvajanja REACH RIP 3.2.

VZAJEMNA